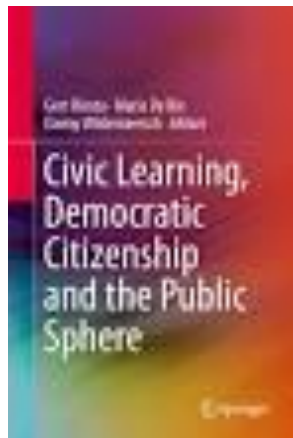

EEN VERLANGEN NAAR DEMOCRATIE? BURGERSCHAPSEDUCATIE 'REVISITED'

een aantal onderwijspedagogische reflecties

Gert Biesta

Brunel University London – Universiteit voor Humanistiek – NLA Noorwegen – Onderwijsraad

1. een plaatje
2. citaten uit de (vorige) troonrede
3. opvattingen van burgerschap
4. democratie: een historisch en politiek project
5. democratie: keuze, verlangens en het 'verlangbare'
6. educatieve uitdagingen
7. burgerschapseducatie en de 'status' van democratie

conclusies

1. EEN PLAATJE

Is burgerschapseducatie een kwestie van kennis, vaardigheden en houdingen?
Gaat het om het verwerven van burgerschapscompetenties?
Of is er nog iets anders nodig?

2. EEN PAAR CITATEN UIT DE VORIGE TROONREDE

zijn en voorzieningen niet te zeer onder druk komen te staan.

In Nederland is lang gestreden aantal democratische waarden, scheiding van kerk en staat, de meningsuiting en de vrijheid van In ons land zijn mannen en vrouwen voor de wet en maken we geen onderscheid naar ras, geloof of seksuele geaardheid. In ons land wil wonen, n waarden respecteren en naleven wordt gevraagd de eigen herkomst te verloochenen, maar aan grond vastgelegde normen kan niet worden getornd en tegen intimidatie en geweld wordt hard opgetreden.

Leden van de Staten-Generaal, Nederland is een sterk land in een instabiele wereld. In de

clausische waarden bedreigen. Het Actieprogramma Integrale Aanpak Jihadisme kent een mix van preventieve en repressieve maatregelen. Het kabinet wil de voedingsbodem voor radicalisering in Nederland wegneren andere door actief burgerschap op bevorderen. Uitreizen wordt moeilijker voor hadgangers en hun uitkeringen worden gezet. Zij worden strafrechtelijk verantwoordelijk voor riskeren intrekking van het Nederl

vrijwilligers.

Wie in Nederland een toekomst wil opbouwen, moet bereid zijn de taal te leren en een actieve bijdrage te leveren. We verwachten dat iedereen zich bewust en positief verbindt aan ons land en onze manier van leven. De verplichte participatieverklaring treedt in 2017 in werking. Participatie en integratie worden onder meer bevorderd door asielzoekers in de gelegenheid te stellen vrijwilligerswerk te doen.

zie ook Engeland: teaching Fundamental British Values (verplicht voor alle scholen)

3. BURGERSCHAP – EEN CONTAINERBEGRIJP?

spanning tussen sociale, morele en politieke definities van burgerschap

sociaal: bijvoorbeeld de nadruk op sociale cohesie en integratie
discussies over en onderzoek naar European Citizenship

**maar een geïntegreerde samenleving met een hoge mate van cohesie
is niet automatisch ook een democratische samenleving**
georiënteerd op vrijheid – gelijkheid – solidariteit
zie The Democratic People's Republic of North Korea

moreel: bijvoorbeeld de nadruk op verantwoordelijkheid en participatie
in Schotland 'the responsible citizen'

waar is de democratie?

Westheimer & Kahne (2004)

een drieslag

the personally responsible citizen, the participatory citizen, the justice-oriented citizen

“(I)f participatory citizens are **organizing the food drive** and personally responsible citizens are **donating food**, justice-oriented citizens are **asking why people are hungry** and acting on what they discover.”

een opmerkelijke en belangrijke conclusie

“The values of the personally responsible citizen are not necessarily democratic.”

**DE NOODZAAK BURGERSCHAP UITDRUKKELIJK
TE (BLIJVEN) VERBINDEN MET DEMOCRATIE**

WAT 'IS' DEMOCRATIE?

de **deelname van iedereen** (de 'demos') aan **bestuur en besluitvorming** (kratein)

"the government **of the people, by the people, and for the people**" (Lincoln)

"shaping the conditions that shape one's opportunities for action" (Dewey)

"the worst form of government ... except for all other forms tried so far" (Churchill)

"the twin principles of ***popular control over*** collective decision-making
and ***equality of rights*** in the exercise of that control"

liberale democratie

het principe van **gelijkheid** *en* het principe van **vrijheid**

"the problem with democracy is that it takes too many evenings" (Oscar Wilde)

[4] DEMOCRATIE IS EEN HISTORISCH EN POLITIEK 'PROJECT'

democratie is **niet natuurlijk maar kunstmatig**;
daarom is democratie **niet rationeel** – het is een **politiek project**

**een manier om om te gaan met pluraliteit (vrijheid),
vanuit de veronderstelling dat pluraliteit wenselijk is**

maar **niet alle pluraliteit**

gebonden aan democratische waarden: vrijheid – gelijkheid -- solidariteit

de onoplosbare spanning tussen vrijheid en gelijkheid

Chantal Mouffe: de democratische paradox

solidariteit als de actieve dimensie van democratie

Mouffe: agonistisch pluralisme

van antagonisme – waar de ander een vijand is – **naar agonisme** (sport)
gecommiteerd aan dezelfde waarden, maar een verschillende interpretatie
gecommiteerd aan hetzelfde 'project' maar met verschillende insteek

5. DEMOCRATIE: KEUZE, VERLANGENS EN HET ‘VERLANGBARE’

“We want democracy, Mr Blair, not choice.”

niet het uitspreken en **optellen van preferenties** (majority rule),
maar een **omvorming van wat wordt gewenst** (door individuen en groepen)
tot wat wenselijk geacht kan worden (op collectief niveau)

transformation of individual ‘wants’ into collective ‘needs’ (Heller & Féher 1989)

public domain: “protected from the adjacent **market** and **private** domains, **where strangers encounter each other as equal partners in the common life of the society**” to “**define the public interest and to produce public goods**” (Marquand 2004)

the **values** "that sustain, and are sustained by, the public domain" are **not** the values of **self-interest** but of **collective interest**, which may sometimes go against one's self-interest

DAT BETEKENT DAT IN DE DEMOCRATIE . . .

**YOU CAN'T ALWAYS
GET WHAT YOU WANT**

democracy implies **"a certain discipline"** and **"a certain self-restraint"** which does not come naturally but has to be **"learned and then internalized, sometimes painfully"** (Marquand)

de democratische ervaring is de ervaring van het gezag van de ander
niet de macht van de ander – niet de tyrannie van de meerderheid (Arendt),
maar **de vraag wat er gezag in ons gezamenlijke leven zou moeten hebben**

democratie vraagt/bewerkstelligt een **'onderbreking'** van identiteit,
zodat democratische subjectiviteit kan ontstaan

↓
niet **'flourishing'**, maar beperking
geen gezamenlijke identiteit, maar politieke relaties – Citoyen! Citoyenne!
afstand en vreemdheid (Arendt)
'a common world, not a common ground' (Arendt)

6. EDUCATIEVE UITDAGINGEN

democratie vereist een **'wereldse' manier van bestaan:**
niet bij jezelf, maar in de wereld, met de ander en het andere

niet gedreven door individuele/private verlangens,
maar door wat collectief als 'verlangbaar' kan worden gezien

dit is het verschil tussen onvolwassen en volwassen in-de-wereld-zijn

volwassenheid: hét pedagogische thema

"Toute la pédagogie est un travail compliqué ... pour
aider l'enfant à se dégager de la logique du caprice." (Meirieu 2008)

niet het kind vertellen welke verlangens goed en welke slecht zijn,
maar de vraag 'Is wat ik wens wat ik zou moeten wensen?' tot een levende vraag maken

**"In een andere mens het verlangen wekken
om op een volwassen manier in de wereld te willen zijn."**

WANT DEMOCRATIE 'GEEFT' VRIJHEID MAAR 'VRAAGT' VOLWASSENHEID

7. BURGERSCHAPSEDUCATIE EN DE 'STATUS' VAN DEMOCRATIE

democratie is niet rationeel of natuurlijk – het is een historisch en politiek project dat maakt het lastig om argumenten voor de democratie te geven

niet 'tot democratische redelijkheid brengen'
maar een verlangen naar democratie opwekken
bijvoorbeeld via het kunstzinnige domein

Vraagt dit dat iedereen zich “bewust en positief verbindt aan ons land en onze waarden”?

democratie is geen ideologie tussen andere ideologieën
niet een set van waarden waar je 'voor' of 'tegen' kunt zijn
maar een manier om menselijke vrijheid te borgen

niet de vrijheid om te doen wat je wilt
maar **volwassen vrijheid die ook de vrijheid van de ander op het oog heeft**

democratie is **een mogelijkhedenvoorwaarde voor het hebben van waarden**
daarbinnen is een pluraliteit aan waarden mogelijk
maar niet die waarden die de mogelijkheid om waarden te hebben ondermijnen

CONCLUSIE

daarom is burgerschapseducatie . . .

niet alleen een kwestie van kwalificatie (kennis en vaardigheden)

en ook niet alleen een kwestie van socialisatie (identiteit en competenties)

niet alleen een kwestie van 'zo zijn onze manieren'

maar ook van 'subjectificatie'

van het verlangen wekken om een volwassen, democratisch subject te *willen* zijn

en daar ligt niet alleen een taak voor maatschappijleer,
maar voor het hele onderwijs en de hele samenleving

BEDANKT VOOR DE AANDACHT

www.gertbiesta.com gertbiesta@gmail.com